

SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNDA İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILIK*

Yalçın BOSTANCI**

ÖZET

Zorunlu sigortalı olma niteliğini yitirmiş bireylerin, sosyal güvenlik haklarını devam ettirebilmelerine olanak sağlayan uygulamaya isteğe bağlı sigortalılık denir. Anılan uygulama sayesinde, bu tür sigortaya devam eden bireyler, uzun vadede belli koşulları yerine getirmeleri durumunda, hayatları boyunca kendileri; ölümleri halinde ise, varsa hak sahipleri, zorunlu sosyal sigortanın uzun dönemli sigorta kollarının sağladığı tüm sigorta yardımlarından isteğe bağlı sigortalılık yoluyla yararlanma hakkını kazanmaktadır.

Bu çalışmada sosyal sigortaların temel ilkesi niteliğindeki zorunluluk prensibinin istisnası olan isteğe bağlı sigortalılık konusu sosyal güvenlik kuruluşları bakımından ayrı ayrı ele alınarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal güvenlik, sigorta, isteğe bağlı sosyal sigorta

ABSTRACT

Voluntary social insurance is an application which gives an opportunity to people who lost his compulsory social security insurance and want to continue their rights.

By means of this application, people who carry on with their voluntary social insurance, gain all the rights and advantages, provided by long-term social insurance system by fulfilling some certain conditions. After death of the insured, holders of his rights continue to benefit from his insurance aids.

In this study, the voluntary social insurance, as an exception of compulsory principle of social security insurance, is separately discussed in its relation with different social security institutions.

Keywords: Social security, insurance, voluntary social insurance

GİRİŞ

Sosyal güvenlik bireyi tüm yaşamı boyunca yakından ilgilendiren bir olgudur. İnsan yaşamında büyük bir öneme sahip olan sosyal güvenlik, kuşkusuz toplum açısından da önem taşımaktadır.

Sosyal sigortalar yönteminin temel ilkesi olan zorunluluk ilkesine göre, sigorta ilişkisi kendiliğinden, herhangi bir sözleşmeye dayanmadan kanun gereği kurulur. Buradaki amaç, sosyal sigortaların getirmiş olduğu hak ve yükümlülüklerin hukuki bir zorunluluk olarak kişilerin istek ve serbest iradelerine bakılmaksızın uygulanmasını sağlamaktır. Zorunlu sigortalılık niteliğini yitirmiş bireylere belirli koşullarla, malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları bakımından sosyal güvenlik haklarını devam ettirebilmelerine olanak sağlayan uygulamaya da isteğe bağlı sigortalılık denilmektedir.

* Bu çalışma 2003 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalında aynı isimle hazırlanmış olan Yüksek Lisans Tez çalışmasının özeti şeklinde kaleme alınmıştır.

** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal güvenliği halen ülkenin tüm kesimlerine yayamamış durumdaki Türkiye için isteğe bağlı sigorta uygulaması önem arz etmektedir. Sosyal sigortaların gerçek amacı bütün vatandaşların sosyal risklere karşı güvenliklerini sağlamak olduğuna göre Kanunun tayin ettiği zorunlu sigortalılık kapsamı dışında kalanlarla da ilgilenilmesi gereklidir. Bu amacı gerçekleştirmek için düzenlenmiş olan isteğe bağlı sigorta ile sosyal sigortalarda sosyal güvenlik semsiyesi altında bulunan bireylerin sayısı artmış olacaktır.

I. SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNDA ZORUNLULUK İLKESİ

Sosyal sigortaların zorunlu şekilde uygulanması sosyal güvenlik sistemimizin en önemli ilkesini teşkil eder. Sosyal sigortaların kamu hukuku özelliğinin bir sonucu olarak sigorta ilişkisi kendiliğinden, otomatik olarak, herhangi bir sözleşmeye dayanmadan kanun gereği kurulur¹. Buradaki amaç, sosyal sigortaların getirmiş olduğu hak ve yükümlülüklerin hukuki bir zorunluluk olarak kişilerin istek ve serbest iradelerine bakılmaksızın uygulanmasını sağlamaktır². Tarafların sigorta ilişkisi kurma ya da sigortalılıktan kaçınma yolunda irade beyanında bulunmaları mümkün değildir³. Kişi, sigortalılığı için ilgili sosyal güvenlik kurumu dışında bir muhatap aramayacağı gibi, ne kendisine sağlanacak haklar ne de yükleneceği mükellefiyetler açısından bir pazarlık imkanına sahiptir⁴. Böylece sigortaya konu olanların, öngörülen hak ve yükümlülüklerden vazgeçmeleri söz konusu olamayacağı gibi; bu hak ve yükümlülükleri, ferdi veya toplu iş sözleşmeleri ile azaltmak veya başkalarına devretmek imkanı da bulunmamaktadır⁵.

Nitekim Sosyal Sigortalar Kanununun 6. maddesinde: “*Çalıştırılanlar, işe alınmalarıyla kendiliğinden “sigortalı” olurlar*” şeklindeki emredici hükümlerle, sosyal sigortaların bu zorunluluk ilkesi açıkça belirtilmiştir⁶.

¹ **TUNCAY** A. Can, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 10. B., İstanbul 2002, s.134; **TUNÇOMAĞ** Kenan, Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, 4. B., İstanbul 1988, s.189; **SÖZER** Ali Nazım, Sosyal Sigorta İlişkisi, İzmir 1991, s.31.

² **GÜVEN** Ercan, Sosyal Sigortaların Zorunluluk Prensibi İçinde Sigortalılık Niteliği Sorunu, E.İ.T.İ.A.D., C.IX, S.1, Ocak 1973, s.275; **GÜZEL Ali/ OKUR** Ali Rıza, Sosyal Güvenlik Hukuku, 8. B., İstanbul 2002, s.107.

³ Hizmet akdine dayanarak bir işveren tarafından çalıştırılan kimseler sigortaya bildirilsin ya da bildirilmesin sigortalı sayılmıştır (Y9HD., 27.5.1988, E.4912, K.5332, YKD, Mart 1988, s.354-355).

⁴ **AYHAN** Abdurrahman, Sosyal Sigorta ve Özel Sigorta Arasındaki İlişki ve Farklara Genel Bir Bakış, Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F.D., C.V, S.1, Haziran 1987; **SÖZER**, s.31.

⁵ **DOĞAN** Kübra, Sosyal Sigorta İlişkisinin Hukuki Niteliği Üzerine Bir Deneme, İş Hukuku Dergisi, C.III, S.III, 1993, s.430; **ŞAKAR** Müjdat, Sosyal Sigortalar Uygulaması, İstanbul 2002, s.82; **YELEKÇİ** Memduh, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara 2001, s.15; **GÜVEN**, s.275; **GÜZEL/ OKUR**, s.107-108.

⁶ **GÜVEN**, s.275; **TUNÇOMAĞ**, s.189; **AYHAN**, s.404; **TUNCAY**, s.134.

II. SOSYAL SİGORTALAR KANUNU KAPSAMINDA İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILIK

1- GENEL KAPSAMLI İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILIK

A- Genel Olarak

İsteğe bağlı sigortalılık, zorunlu sigortalılık niteliğini yitirmiş veya bu niteliğin yitirilmesinden sonra herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna tabi olarak çalışmayan ve buralardan kendi çalışmalarından dolayı aylık bağlanmamış kimselere⁷, belirli koşullarla, sosyal sigorta ilişkisini devam ettirme olanağı veren bir yoldur⁸. Bu tür sigortalılık, uzun dönemli sigorta kolları (malüllük, yaşlılık ve ölüm) için kabul edilir (SSK.85, SSİY.72 vd.). Böylece sigortalılık niteliğini yitirmiş kimseler veya bunların ölümleri halinde hak sahipleri zorunlu sosyal sigortanın uzun dönemli sigorta kollarının sağladığı tüm sigorta yardımlarından, yararlanma hakkını elde ederler⁹.

İsteğe bağlı sigortalılıktan yararlanmanın şartları ve hükümleri SSK.85'te genel olarak düzenlenmiş, uygulama esasları da Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'ne bırakılmıştır (SSİY.72 vd.)¹⁰.

B- Yararlanma Şartları

Malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarını isteğe bağlı olarak devam ettirmek isteyen kişinin, öncelikle herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna tabi olarak çalışıyor olmaması gerekir. Başka bir deyişle zorunlu sigortaya tabi olarak çalışan bir sigortalının isteğe bağlı sigortalılıktan yararlanması mümkün değildir¹¹.

Bu itibarla, kanunlar veya kanunların verdiği yetkiye dayanarak kurulmuş bulunan sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi işlerde çalışmakta olmaları sebebiyle zorunlu sigortalılıkları devam eden kişilerin isteğe bağlı sigortaya devam etmelerine imkan yoktur. Bu kişilerin isteğe bağlı sigortadan yararlanabilmeleri için, zorunlu sigortalılıklarının sona ermiş olması gerekmektedir. İsteğe bağlı sigortaya devam eden bir sigortalının zorunlu sigortaya tabi bir işte çalışmaya

⁷ Yargıtaya göre 2925 sayılı Yasaya göre sigortalı olan bir kimsenin 506 sayılı Yasaya göre isteğe bağlı sigortalı olmasına engel yoktur (Y10HD., 19.3.1998, 1290/ 2406, YKD., Ağustos 1998, s.1169 vd.).

⁸ **GÜZEL/ OKUR** s.117; **TUNCAY**, Sosyal Güvenlik, s.135; **TUNÇOMAĞ**, s.192.

⁹ **UL** Necdet, Sosyal Sigortada İsteğe Bağlı Sigortalılık Hükümleri, İş ve Hukuk, S.228, Temmuz 1992, s.4-6; **ALDEMİR** Ahmet, Sosyal Sigorta Mevzuatında İsteğe Bağlı Sigortalılık, Yerel Yönetim ve Denetim, C.5, S.10, Ekim 2000, s.33; **SÖZER**, Sigorta İlişkisi, s.40; **GÜZEL/ OKUR**, s.117; **ÇENBERCİ** Mustafa, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara 1985, s.581.

¹⁰ **GÜZEL/ OKUR**, s.118.

¹¹ **CENTEL** Tankut, Bağımlı Çalışanları İsteğe Bağlı Sigortaya Devam Etmeleri, İş Hukuku Dergisi, C.III, S.1, Ocak-Mart 1993, s.41; **ERNAM** A. Nuri, Açıklamalı ve Uygulamalı Sosyal Sigortalar Mevzuatı, Kamu-İş, Ankara 1990, s.298; **DUYGULU** Ercan, Sosyal Sigortalarda İsteğe Bağlı Sigorta, İzmir 1992, s.17; Y10HD., 27.4.1995, 3840/4138, **ÇAKMAK** İhsan, Şerhli Sosyal Sigortalar Kanunu, Ankara 2001, s.2289-2290; Y10HD., 26.4.1994, 3326/8217, YKD, Eylül 1994, s.1449-1450; Y21HD., 17.10.1995, 5586/5686, YKD, Şubat 1996, s.270 vd; **TUNÇOMAĞ**, s.192; **GÜZEL/ OKUR**, s.118.

başlaması ile birlikte isteğe bağlı sigortalılığı kendiliğinden son bulur¹²¹³. Zaten 4842 sayılı Kanunla değişik SSK.85/A-b hükmü bunu, “*Herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna zorunlu ya da isteğe bağlı sigortalı olmamak...*” şeklinde ifade etmiştir.

4842 sayılı Kanunun SSK.85’te değişiklik yapmasından önce, isteğe bağlı sigortadan yararlanmak isteyen bireyin, bu konuda Kuruma başvurduğu tarihten önce, Sosyal Sigortalar Kanununa göre Kurumda kaydının bulunması¹⁴ başka bir deyişle bireye bir işe başlamasından dolayı Kurum tarafından sigorta sicil numarasının verilmiş olması gerekli ve yeterliydi¹⁵. Söz konusu kanuni düzenlemenin salt sigorta kaydıyla yetinmesi karşısında, belirli bir ön sigortalılık süresi ya da belirli bir prim gün sayısı aranmamaktaydı. Dolayısıyla, tek bir gün sigortalı olarak çalışma dahi, Kurumca tescil edilmiş olmak¹⁶ koşuluyla, isteğe bağlı sigortadan yararlanmak için yeterliydi¹⁷.

¹² **ÖZTEKİN** Mehmet, Sosyal Sigortalar Kurumunda İsteğe Bağlı Sigortalılık, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001, s.54; **CENDEL**, Bağımlı Çalışanlar, s.41; **ERNAM**, s.298-299.

¹³ SAVAŞIR’a göre, kural bu olmakla beraber bazen istisnai durumlar söz konusu olabilmektedir. Nitekim Bağ-Kur Kanununun zorunlu sigortalılıkla ilgili 24. maddesinde öngörülen sigortalı olma koşullarını taşımakla beraber; Kuruma tabi sigortalılığı başladığı tarihte veya daha önceki bir tarihten itibaren diğer sosyal güvenlik kuruluşları kapsamında bulunanların bu kuruluşlardaki sigortalılıkları zorunlu veya isteğe bağlı olarak devam ettiği sürece, Bağ-Kur sigortalısı sayılmayacaktır (**SAVAŞIR** Rebii, Bağ-Kur’da Sigortalılık, İzmir 1991, s.30-31); **ŞAKAR**’a göre de Sosyal Sigortalar Kanununa veya geçici 20. maddeye bağlı sandıklarda zorunlu sigortalı veya isteğe bağlı sigortalı olan bir sigortalı, Bağ-Kur’a bağlı bir işe başlasa, kural olarak Bağ-Kur’lu olması gerekirken, Sosyal Sigortalar Kurumu ya da söz konusu sandıklara bağlı sigortalılığı (zorunlu veya isteğe bağlı) devam ettiği sürece zorunlu Bağ-Kur sigortalısı olamayacaktır (**ŞAKAR** Müjdat, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 1989, İstanbul 1991, s.191-192); Yargıtay da bir kararında, Türkiye İş Bankası Sandığının isteğe bağlı sigortalısı iken, hizmet akdiyle bir işyerinde sözleşmeli olarak çalışmaya başlayan sigortalının sandıktaki isteğe bağlı sigortalılığının devamını kabul eden yerel mahkeme kararının onamıştır (Y9HD., 14.11.1989, 4668/ 8254, İş ve Hukuk, S.199, Şubat 1990, s.43-45).

¹⁴ **ERNAM**, s.299-300; **CENDEL**, Bağımlı Çalışanlar, s.39; Y21HD., 1.6.1998, 3608/4024; Y21HD., 28.5.1998, 3361/3962, **YELEKÇİ**, s.886-887; Y10HD., 19.9.1995, 7031/6956, **ÇAKMAK**, s.2291; Yargıtaya göre, 506 sayılı Kanunun 85. maddesinin uygulamasında, 2925 sayılı Kanuna göre önceden tarım işçileri sigortasından tescilli olanlar da isteğe bağlı sigortalı olabilirler (Y10HD., 20.11.1995, 9646/9869, **ÇAKMAK**, s.2291).

¹⁵ **SÖZER**, Sigorta ilişkisi, s.40; Y21HD., 25.9.1995, 4831/4752, YKD, Aralık 1995, s.1802.

¹⁶ Değişiklikten önceki, SSK.85/A-b’nin “506 sayılı Kanuna göre tescil edilmiş olmak” koşulunu aramasına karşın, 15.9.1985 günlü Yönetmeliğin m.7/e, “Türkiye’de Sosyal Güvenlik Kuruluşlarından herhangi birine tabi çalışması bulunmayan ve Kanuna göre yurt dışı hizmet borçlanması yapmış ve bu borçlanmasından İsteğe Bağlı Sigortaya hak kazanacak süre kadar parasını ödemiş olanlar talep etmeleri halinde 506 sayılı Kanunun 85. maddesi hükmüne göre isteğe bağlı sigorta uygulamasına devam ettirilirlen” hükmünü taşır. 3201 sayılı Kanunda dahi olarak tanınmayan bir durumu düzenleyen bu hükmün uygulanması, SSK.85/A-b karşısında, hukuken mümkün değildir. Esasen, her iki düzenleme arasındaki çelişki, anılan Yönetmelik hükmünün SSK.85’in yeniden düzenlenişinden önceki dönemde kabul edilmiş olmasından ve de 3201 sayılı Kanunun yerine geçtiği 2147 sayılı Kanunda yurt dışındaki Türk vatandaşlarına isteğe

Sosyal Güvenlik Hukukunda İsteğe Bağlı Sigortalılık

4842 sayılı Kanununun 33. maddesiyle getirilen SSK.85/A-a hükmü sayesinde sürekli olarak ve haklı şekilde eleştirilen hüküm kaldırılmış bunun yerine, isteğe bağlı sigortaya devam edebilmek için müracaat tarihinden önce 1080 gün malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak şartı getirilmiştir. Söz konusu düzenleme sayesinde sadece Kuruma tescil edilmiş olan ve herhangi bir süre sigortalılığı bulunmayan veya 1080 günden az sigortalılığı bulunan kimselerin isteğe bağlı sigortalılıktan yararlanmaları engellenmiştir.

İsteğe bağlı sigortadan yararlanmak için müracaattan önce en az 1080 gün malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödeyen, zorunlu ya da isteğe bağlı sigortalı olmayan kimseye; ayrıca herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan kendi çalışmalarından dolayı aylık bağlanmamış olması gerekir.

İsteğe bağlı sigortaya devam etmek isteyen kişilerin, örneği Kurumca hazırlanacak isteğe bağlı sigorta talep dilekçesiyle Kuruma müracaatta bulunmaları gerekmektedir (Değişik SSK.85/A-d).

Yazılı başvuruyu içeren isteğe bağlı sigortaya devam dilekçesi, Kuruma bizzat verilebileceği gibi, posta (taahhütlü) yoluyla da ulaştırılabilir. Ancak başvurunun mutlaka yazılı yapılması gerekir. Kanunun (SSK.85/A-a) aradığı yazılı biçimi gerçekleştirilmeyen sözlü başvuruları ise, Kurum göz önünde bulundurmamak durumunda değildir¹⁸.

3395 sayılı Kanununun 8. maddesinin SSK.85'te yaptığı değişiklikle, ilgilinin son kez bağlı bulunduğu Sosyal Sigortalar Kurumu Bölge Müdürlüğü ya da Sosyal Sigortalar Kurumu Sigorta Müdürlüğüne başvurması zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır. Sosyal Sigortalar Kurumu çıkardığı bir genelgeyle, ilgilinin ikametgah adresini temel almış ve isteğe bağlı sigorta işlemlerini yürütecek olan Kurum Bölge ve Sigorta Müdürlüklerini belirlemiştir¹⁹.

Başvuru süresine ilişkin olarak, SSK.85'te herhangi bir sınırlama getirilmiş değildir. Bu nedenle, sosyal sigorta ilişkilerini yitirenler diledikleri anda, hiçbir süre sınırlamasına bağlı olmaksızın isteğe bağlı sigortaya devam başvurusunda bulunabileceklerdir²⁰.

Sosyal Sigortalar Kanununda isteğe bağlı sigortalılığı düzenleyen 85. madde, 8.9.1999 tarih ve 4447 sayılı Kanunla önemli ölçüde değişikliğe uğramıştır²¹.

bağlı sigortaya devam olanağının tanınmış bulunmasından (m.5) kaynaklanır. Buna rağmen, yurt dışı hizmet borçlanmasını, sigortalı olarak tescil niteliğinde görememek gerekir. Bu bakımdan isteğe bağlı sigortadan yararlanma olanağı, sadece daha önce Türkiye'de zorunlu sigortalılığı olup da daha sonra kesin dönüş yapmış bulunan Türk vatandaşları için söz konusudur (CENTEL, Bağımlı Çalışanlar, s.39).

¹⁷ Eleştirisi için bkz. **OZANOĞLU** Teoman, 9 Temmuz 1987 tarih 19512 sayılı Resmî Gazetede Yayımlanan 20.6.1987 tarih ve 3395 sayılı Kanunla 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Eklentileri ve Türk Sosyal Sigorta Sistemine Getirilen Yenilikler, Çimento İşveren Dergisi, C.I, S.5, Eylül 1987, s.13-14.

¹⁸ **CENTEL**, Bağımlı Çalışanlar, s.43.

¹⁹ Sosyal Sigortalar Kurumu'nun 4.3.1988 günlü ve 12-24 Ek sayılı Genelgesi.

²⁰ **CENTEL**, Bağımlı Çalışanlar, s.44.

²¹ RG., 08.09.1999, 23810; Sosyal Sigortalar Kurumu, 10.09.1999 tarihli 12-99 Ek Genelge.

Söz konusu Kanunun 12. maddesiyle SSK.85'te yapılan değişiklik sonucu, 1.1.2000 tarihinden itibaren isteğe bağlı sigorta prim tutarının gösterge tablolarından seçilen derece ve kademe üzerinden ödenmesine ilişkin uygulamaya son verilerek, ödenecek aylık prim tutarları SSK.78'e göre belirlenen prime esas günlük kazanç alt sınırı ile üst sınırı arasında kalmak koşuluyla sigortalı tarafından belirlenmesine imkan sağlamıştır²². Prim tutarlarının belirli aralıklarla yükseltilmesine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmediğinden, alt ve üst sınırlar arasında kalmak koşuluyla her ay değişen miktarlarda prim ödenebilecektir²³.

4447 sayılı Kanun her yıl derece ve kademe yükseltme işlemini kaldırmış bulunmaktadır. Yine sigortasız geçen sürelerin primlerini ödemek suretiyle geçmişe etkili isteğe bağlı sigortalılık da mümkün değildir²⁴.

1.5.2003 tarihinde yürürlüğe giren 4842 sayılı Kanunun 33. maddesiyle SSK.85'e eklenen hükme göre, isteğe bağlı sigortalılığa devam etmek isteyenler, ödeyecekleri sigorta primlerini bu Kanunun 78. maddesine göre belirlenen prime esas kazanç alt sınırı ile üst sınırı arasında olmak şartıyla kendileri belirlerler. Buna göre, Son olarak 5198 sayılı Kanunla²⁵ değiştirilen hükmün son şekline göre, bu Kanun gereğince alınacak prim ve verilecek ödeneklerin hesabına esas tutulan günlük kazancın alt sınırı, 4857 sayılı İş Kanununun 39 uncu maddesine göre 16 yaşından büyükler için belirlenen günlük asgarî ücrettir; üst sınırı ise günlük asgarî ücretin 6,5 katıdır.

İsteğe bağlı sigorta primi, 4842 sayılı Kanunla %20'den %30'a çıkarılmıştır. Daha sonra 5198 sayılı Kanunla SSK.85/C-a hükmü tekrar değiştirilerek prim oranı %25 olarak belirlenmiştir. Buna göre, ödenecek isteğe bağlı sigorta priminin alt sınırı, Günlük Kazanç Alt Sınırı x 30 x % 25= Ödenecek isteğe bağlı sigorta primi; üst sınırı ise Günlük Kazanç Üst Sınırı x 30 x % 25= Ödenecek isteğe bağlı sigorta primi formülüne göre hesaplanacaktır.

Sosyal Sigortalar Kanununun 4842 sayılı Kanunla değişik 85/C-b hükmüne göre: "İsteğe bağlı sigorta primlerinin ait olduğu ayı takip eden ayın sonuna kadar ödenmesi zorunludur. Ait olduğu ayı takip eden ayın sonuna kadar ödenmeyen primler için, bu tarihten başlanarak 80. madde hükmüne göre gecikme zammı uygulanır".

İsteğe bağlı sigorta priminin her ay 30 günlük tutarının ödenmesi esastır. Ancak, ödemelerin süresi geçtikten sonra ve kısmen yapılmış olması halinde mahsup işlemi primi ödenmeyen en eski aydan başlamak ve prim aslı ile gecikme zammı birlikte hesaplanmak suretiyle yapılacaktır. Yapılan kısmi

²² ÖZTEKİN, s.69.

²³ Sosyal Sigortalar Kurumu, 10.09.1999 Tarihli 12-99 Ek Genelge; RG., 08.09.1999, 23810; TUNCAY, Sosyal Güvenlik, s.136.

²⁴ TUNCAY, Sosyal Güvenlik, s.136.

²⁵ R.G. 6.7.2004, 25514.

ödemelerde gecikme zammı, sadece prim aslının ödenmeyen bölümüne uygulanacaktır²⁶.

C- Sigorta İlişkisinin Kurulma Anı

4842 sayılı Kanunla değişik SSK.85/B hükmü gereğince, isteğe bağlı sigortalılık, müracaatın Kurumla alındığı tarihi takip eden ay başından başlar. Şu kadarki, isteğe bağlı sigortanın başladığı tarihte, sosyal güvenlik kuruluşları ile ilgileri kesilmediği tespit edilenlerin isteğe bağlı sigortalılıkları başladığı tarih itibarıyla iptal edilerek, ödedikleri primler faiz uygulanmaksızın ilgililere iade edilir. Bunun için, Kurumun kabul kararına gerek yoktur²⁷. Ancak, bu durum, SSK.85'te öngörülen koşulları taşımayanların isteye bağlı sigortaya devam edebilecekleri anlamına gelmez²⁸. Nitekim, Kurum, isteğe bağlı sigorta için Kanunda öngörülen koşulları yerine getirmemiş olanların sosyal sigorta ilişkilerini iptal edebilir. Buna karşı, ilgilinin uyuşmazlığı yargı organının (yetkili iş mahkemesi) önüne götürme hakkı mevcuttur (SSK.134). Zaten yapılan son değişikliğe göre de, isteğe bağlı sigortanın başladığı tarihte sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birisiyle ilişkisi olanların sigortalılıkları iptal edilmektedir.

D- Hükümleri

İsteğe bağlı sigortadan yararlanma koşullarının gerçekleşmesi üzerine malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına ilişkin olmak üzere, sigortalılık ilişkisi kurulmuş olur. İsteğe bağlı sigorta ilişkisinin kurulması ile yitirilen sosyal sigorta ilişkisinin sürdürülmesi de sağlanmış olur. Öyle ki, isteğe bağlı sigortaya devam imkanı yakalayan birey, bütün hak ve yükümleriyle birlikte Kurumun üyesi olur²⁹. Buna göre, sosyal sigorta ilişkisinin yitirilmesinden önce geçen süre ile isteğe bağlı sigortada geçecek süre, ödenen primler, ve yıllık kazanç tutarları birleştirilir. Dolayısıyla, isteğe bağlı sigortalıya malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından yapılacak yardımlardan yararlanma olanağı sağlanmış olur. Bu sigorta türlerinden yararlanma bakımından isteğe bağlı sigortalılarla zorunlu sigortalılar arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır³⁰.

Eğer sigortalı sosyal sigorta ilişkisini yitirmesinin hemen ardından isteğe bağlı sigortadan yararlanmak için başvuruda bulunmazsa arada bir boşluk meydana gelir. Sigortalıların zorunlu ve isteğe bağlı olarak ödedikleri primler ve prim gün sayılarının nasıl birleştirileceğine ilişkin SSK.85'te bir hüküm bulunmamaktadır.

²⁶ Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğünün 24.05.1995 tarihli 12-63 Ek Genelgesi, **ERTÜRK**, s.868.

²⁷ **SÖZER**, Sigorta İlişkisi, s.44; **GÜZEL/ OKUR**, s.119; **TUNCAY**, Sosyal Güvenlik, s.137.

²⁸ **GÜZEL/ OKUR**, s.119; **CENDEL**, Bağımlı Çalışanlar, s.44.

²⁹ **TUNÇOMAĞ**, s.194; **CENDEL**, Bağımlı Çalışanlar, s.44-45.

³⁰ **ERNAM**, s.302; **CENDEL**, Bağımlı Çalışanlar, s.45.

Zorunlu sigortalılığın dışında ayrıca SSK.85 ile isteğe bağlı sigorta halinin düzenlenmesi, sosyal sigortalara tabi kişilerden ayrılan ve malüllük, yaşlılık, ölüm sigortalarını kendi istekleriyle devam ettirmek isteyen sigortalılara bu imkanın sağlanması suretiyle, yaşlılık ve malüllüklerinde kendilerinin, ölümlerinde ise ailesinin zor duruma düşmelerini önleyici önlemleri içermektedir. Sigortalılara yaşlılık aylığı bağlanmasında; yaş, belirli süre sigortalı olmak, belli gün sayısında prim ödemek, sigortalı olarak çalışılan işten ayrılmış olmak ve aylık bağlanması için yazılı talepte bulunmak gibi koşullar aranmakta ve bunların bir arada bulunması gerekmektedir. Bu şartların gerçekleşebilmesi de zorunlu sigortalılık süresi ile isteğe bağlı sigortalılık süresinin birleştirilmesine bağlıdır³¹.

E- Sona Ermesi

Sosyal Sigortalar Kanununda çeşitli sigorta kollarının sağladığı yardımlardan yararlanılabilmesi ilke olarak bireyin sigortalılık niteliğini taşıyor olması koşuluna bağlı tutulmuştur³². 4842 sayılı Kanunla getirilen değişikliktan önce Kanun isteğe bağlı sigortalılık niteliğinin sona ermesi konusunda yeterli açıklığa sahip değildi³³. 1.5.2003 tarihinde yürürlüğe giren değişiklikle isteğe bağlı sigortalılığın sona erme halleri artırılmış ve Kanunda açıkça sayılmıştır.

Malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarını isteğe bağlı olarak devam ettirmek isteyen bireyin öncelikle herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna tabi olarak çalışmıyor olması gerekir. Sosyal Sigortalar Kurumu veya diğer sosyal güvenlik Kurumlarına bağlı bir işte çalışmaya başlayanların çalışmaya başladıkları günden itibaren isteğe bağlı sigortalılığı sona erer (SSK.85/D-a).

Sosyal Sigortalar Kurumu, ilgilinin isteğe bağlı sigortaya devam başvurusunu kabul ya da kabul etmeme durumunda bulunmamasına karşın, başvuru sonrasında tek taraflı bir işlemle isteğe bağlı sigortalılığı iptal edebilir. Gerçekten, başvuru sahibinin isteğe bağlı sigortaya devam için gerekli koşulları yerine getirmediği ya da taşımadığı anlaşıldığı takdirde, Kurum iptal işleminde bulunabilir. Bu anlamda SSK.85 hükmündeki koşulların gerçekleşmemesi, isteğe bağlı sigortalılığın Kurum tarafından iptalini gerektirir³⁴.

4842 sayılı Kanunla değiştirilen SSK.85/B hükmü gereğince de, isteğe bağlı sigortalılığın başladığı tarihte, sosyal güvenlik kuruluşları ile ilgileri kesilmediği tespit edilenlerin isteğe bağlı sigortalılıkları başladığı tarih itibarıyla iptal edilerek, ödedikleri primler faiz uygulanmaksızın ilgililere iade edilir. Anılan hüküm

³¹ ÖZTEKİN, s.63.

³² Ancak bunun istisnaları da vardır. Nitekim, Hastalık ve Analık Sigortalarında sigortalılık niteliği sona erse dahi, eğer SSK.40'ta belirtilen koşullar taşıyorsa, sigortalı ile karısı ve geçindirmekle yükümlü olduğu kocası, çocukları, ana ve babası hastalık; SSK.51'de belirtilen koşullar var ise de sigortalı kadın veya sigortalının karısı Analık sigortasının sağladığı yardımlardan belirli bir süre daha yararlanabilecektir.

³³ KOCABAŞ Fatma, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda İsteğe Bağlı Sigorta, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 1996, s.161.

³⁴ CENTEL, Bağımlı Çalışanlar, s.49.

Sosyal Güvenlik Hukukunda İsteğe Bağlı Sigortalılık

nedeniyle isteğe bağlı sigortalılığı sona eren birey, şartlarını oluşturduktan sonra tekrar yazılı müracaatta bulunarak yeniden isteğe bağlı sigortaya devam edebilir (SSK.85/E).

İsteğe bağlı sigortalı, malüllük veya yaşlılık sigortasından yapılan yardımlar için tahsis isteğinde bulunduğu takdirde; isteğe bağlı sigorta ilişkisi, sigortalının söz konusu sigorta yardımlarına hak kazanmış olması koşuluyla, tahsis isteğinde bulunduğu andan itibaren sona erer³⁵.

İsteğe bağlı sigortalının ölümü, ölüm tarihinden itibaren, sosyal sigorta ilişkisinin sona ermesine yol açar. Bu durumda, isteğe bağlı sigortalının yakınları, şartları gerçekleşmiş olduğu takdirde, ölüm sigortası yardımlarından yararlanma olanağına kavuşur³⁶.

İsteğe bağlı sigorta primini art arda üç ay ödemeyenlerin, primi ödenmiş son ayın bitiminden itibaren sigortalılığı sona erer (SSK.85/D-c). Söz konusu sona erme hali 1.5.2003 tarihinde yürürlüğe giren 4842 sayılı Kanunla SSK.85 hükmüne eklenmiş bulunmaktadır. Değişiklikten önce isteğe bağlı sigortalılar için gecikme zammı ödemek şartıyla süresiz prim ödeme imkanı vardı.

İsteğe bağlı sigortalılığını sona erdirmeye talebinde bulunanların, buna ait dilekçelerinin Kurumca alındığı tarihten önceki primi ödenmiş son ayın bitiminden itibaren sigortalılık sona erer (SSK.85/D-b).

2- ÖZEL KAPSAMLI İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILIK

4958 sayılı Kanunla SSK.2'ye eklenen fıkra ile, ceza ve infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerde çalıştırılan hükümlü ve tutukluların kısa dönemli sigorta kolları açısından (iş kazaları ve meslek hastalıkları, analık ve hastalık sigortası) 1.1.2004 tarihinden itibaren zorunlu sigortalı sayılacakları öngörülmüştür. Ancak bu kişiler isterlerse malüllük, yaşlılık ve ölüm sigorta kolları (uzun dönemli sigorta kolları) bakımından SSK.85'teki şartları gerçekleştirerek isteğe bağlı sigortalı olabileceklerdir³⁷. Yine 4958 sayılı Kanunla SSK.85/ E hükmünde yapılan değişiklik uyarınca, sosyal güvenlik sözleşmesi akdedilmemiş ülkelerde iş üstlenen işverenlerin yanlarında çalıştırdıkları Türk işçilerinden isteğe bağlı sigortaya devam etmek isteyenler 1080 gün prim ödeme şartı dışında bırakılmışlardır. Ancak, bu sigortalıların yurtdışında çalıştıkları sürede isteğe bağlı sigortalılıkları devam edeceğinden, bunların iş sözleşmelerinin sona ermesinden sonra isteğe bağlı sigortalılıklarının devamı 1080 gün malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödenmiş olmak şartıyla mümkün olacaktır³⁸.

III- BAĞ-KUR KANUNU KAPSAMINDA İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILIK

³⁵ CENTEL, Bağlımlı Çalışanlar, s.49.

³⁶ CENTEL, Bağlımlı Çalışanlar, s.49.

³⁷ GÜZEL/ OKUR, s.123; ALPER, s.130-131.

³⁸ 12-126 Ek Genelge.

1- KAPSAM

Sigortalılığın zorunlu oluşu ve sigortalının isteğine bağlı bulunmayışı Sosyal Sigortalar Kanununda olduğu gibi Bağ-Kur Kanununda da belirleyici bir özellik olarak görülmektedir. Ne var ki, Bağ-Kur Kanunu 79. maddesiyle istisnai olarak tamamen sigortalının isteğine bağlı bir sosyal sigortaya imkan tanımıştır ki bu da isteğe bağlı sigortalılıktır³⁹.

Bağ-Kur Kanunu, zorunlu sigortalıları belirlerken izlediği yolu, isteğe bağlı sigortalıların belirlenmesinde de kullanmış ve 79. maddede isteğe bağlı Bağ-Kur sigortalısı olabilecekleri saymıştır. Aynı düzenleme Bağ-Kur İsteğe Bağlı Sigortalılık Yönetmeliğinde de⁴⁰ bulunmaktadır (İBSİY.4). Bu haktan yararlanabilecek olanlar, Bağ-Kur Kanununun 4956 sayılı Kanunla değişik 79. maddesine göre, 24. madde kapsamı dışında olanlar⁴¹, ev kadınları, başka bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmayanlar, Türkiye’de oturan yabancı uyruklular yazılı istekleri halinde Bağ-Kur’dan yararlanabilirler⁴². Yurtdışında bulunan Türk vatandaşlarının yanında bulunan çalışmayan eşleri isteğe bağlı sigortadan primlerini döviz olarak ödeyerek faydalanabilirler (Bağ-Kur K ek.3).

4956 sayılı Kanunla 1479 sayılı Kanunun 79. maddesinde yer alan “talep tarihinde 58 yaşını dolduran kadınlarla, 60 yaşını dolduran erkekler kapsama alınmazlar” şeklindeki hüküm kaldırılmıştır. Dolayısıyla Kanunun yürürlük tarihi olan 2.8.2003 tarihinden itibaren, isteğe bağlı sigortalı olabilmek için herhangi bir üst yaş sınırı kalmamıştır⁴³.

2- YARARLANMA ŞARTLARI

Bağ-Kur Kanununun 79. maddesinin ilk şeklinde, isteğe bağlı sigortalı olabilmek için en az iki tam yıl bu Kanuna göre sigortalı olarak bulunmuş olmak gibi bir koşul aranmaktaydı⁴⁴. Bize göre de yerinde olan bir değişiklik sonucu söz konusu koşul madde metninden çıkarılmıştır. Böylelikle, daha önce hiçbir sosyal güvenlik kurumu kapsamına girmemiş olanlara da, sosyal güvenlik hakkı tanınmıştır. Zira Sosyal Sigortalar Kurumuna tabi isteğe bağlı sigortalılıktan yararlanabilmek daha önce 506 sayılı Kanuna tabi bir çalışma sonucu tescil edilmiş olmaya bağlı kılınmıştır (SSK.85). Dolayısıyla yukarıda bahsedilen değişiklikten önce, isteğe bağlı sigortalılık imkanı veren her iki Kurum da bu imkanı sadece önceden kendi Kurumlarında sigortalı bulunmuş kimselere

³⁹ ÇENBERCİ Mustafa/ UYGUR Turgut, Bağ-Kur Kanunu Şerhi, Ankara 1979, s.310.

⁴⁰ RG. 5.8.1988, 19890.

⁴¹ 18 yaşını doldurmuş olma, başka sosyal güvenlik kuruluşlarına prim ödüyor ya da buralardan aylık alıyor olma hali hariç.

⁴² TUNCAY, Sosyal Güvenlik, s.438.

⁴³ DEMİR Vakkas: 4956 Sayılı Kanun’un Getirdiği Değişikliklerle Bağ-Kur’da İsteğe Bağlı Sigortalılık, Yaklaşım, Y.12, S.137, Mayıs 2004, s.256.

⁴⁴ 2.9.1971 tarih ve 1479 sayılı Kanunun 79. maddesi, 2229, 3165 ve 3396 sayılı Kanunlarla üç defa değişikliğe uğramıştır.

Sosyal Güvenlik Hukukunda İsteğe Bağlı Sigortalılık

tanınmaktaydı. Madde metninden bu koşulun çıkarılması sonucunda, o ana kadar hiçbir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmamış kimselere Bağ-Kur sigortalısı olabilme imkanı tanınmıştır⁴⁵.

İsteğe bağlı sigortadan yararlanabilmek için Kuruma yazılı olarak başvuruda bulunmak gerekir. Bağ-Kur Kanununun 79/I hükmünde de açıkça belirtildiği üzere, Kanunun öngördüğü koşullara sahip olan bir kimsenin, isteğini Kuruma yazılı olarak bildirmemesi halinde isteğe bağlı sigortadan yararlanma olanağı yoktur.

Prim oranları ve ödeme kural zorunlu sigortalılara ilişkin hükümlere göre yürütülür. Buna göre primler Kanundaki belli basamaklardan (Bağ-Kur K.50), sigortalının seçtiği basamağa göre hesaplanır.

Sigortalılar, prim borçlarını her ay, ilgili ayın sonuna kadar Kuruma ödemek zorundadırlar (Bağ-Kur K.53, İBSİY.5). Zamanında ve tam olarak ödenmeyen isteğe bağlı sigorta primlerine 6183 sayılı Kanun uyarınca gecikme zammı uygulanacaktır⁴⁶.

3- SİGORTALILIĞIN BAŞLANGICI

Bağ-Kur sigortalılığının başlangıcı sigortalıların niteliklerine göre farklılık göstermektedir. İsteğe bağlı sigortalı olmak hakkına sahip bulunan;

(a) Ev kadınları, Türkiye'de ikamet eden Türk asıllı yabancı uyruklular, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna tabi olmayanlar Bağ-Kur İl Müdürlüklerine yazılı olarak müracaatlarının intikal ettiği tarihten itibaren isteğe bağlı sigortalı olurlar (İBSİY.6/a).

(b) Yurt dışındaki vatandaşların yanlarında bulunan ve herhangi bir işte çalışmayan eşlerinin isteğe bağlı sigortalılıkları, Genel Müdürlüğe ve İl Müdürlüklerine yazılı olarak müracaatlarının intikal ettiği tarihten itibaren başlar (İBSİY.6/b). İl Müdürlüklerine yapılacak müracaatlar Genel Müdürlüğe gönderilir.

(c) Bağ-Kur'a tabi zorunlu sigortalılık niteliğini kaybedenlerden isteğe bağlı sigortalı olmak isteyenlerin sigortalılıkları, yazılı olarak müracaatlarının Kuruma intikal ettiği tarihten itibaren başlar (İBSİY.6/c).

4- BASAMAK SEÇİMİ VE YÜKSELTİLMESİ

İsteğe bağlı sigortalı olmak isteyenler Bağ-Kur Kanununun 50 ve 51. maddelerinde belirtilen gelir basamaklarının ilk onikisinden dilediklerini seçebilirler. Ancak diğer sosyal güvenlik kanunlarına tabi bir işte çalıştıktan sonra Bağ-Kur kapsamına girenlerin basamakları diğer sosyal güvenlik kanunları

⁴⁵ AKIN Levent, Bağ-Kur Sigorta Yardımları, İstanbul 1996, s.34-35.

⁴⁶ 25.8.1999 tarih ve 4447 sayılı Kanunun 53. maddede yaptığı değişiklikten önce, primler süresi içinde ve tam olarak ödenmezse, ödenmeyen kısmına sürenin bittiği tarihten başlayarak ilk ay için %10, daha sonraki aylar için de her ay %5 gecikme zammı uygulanmaktaydı (3396 sayılı Kanunla değişik m.53/II).

kapsamında geçirilen süre dikkate alınarak intibakları yapılır⁴⁷. Daha önce Bağ-Kur kapsamında iken kapsamdan çıkarak başka sosyal güvenlik kanunları kapsamında sigortaya devam edenlerden, daha sonra tekrar Bağ-Kur'a isteğe bağlı olarak girenlerin basamakları, diğer sosyal güvenlik kanunları kapsamında geçirilen süre dikkate alınarak daha önce buldukları son basamak üzerine eklenerek intibakları yapılır (Bağ-Kur K.59/3,4).

İsteğe bağlı sigortalıların basamak yükseltme işlemleri zorunlu sigortalılıktaki gibidir. İsteğe bağlı sigortalının bu Kanuna göre seçtiği, intibak ettirildiği veya yükseltildiği ilk oniki basamakta bekleme süresi bir yıl, onüçüncü basamaktan itibaren, her bir basamakta bekleme süresi iki yıldır (Bağ-Kur K.52). Ancak isteğe bağlı Bağ-Kur sigortalılarının basamak yükseltmelerindeki bir ve iki yıllık sürelerin belirlenmesi için prim ödenen bir veya iki yıllık sürenin dolması gerekmektedir (Bağ-Kur.52).

5- SİGORTALILIĞIN SONA ERMESİ

İsteğe bağlı sigortalılığın sona ermesi de sigortalılığın başlangıcında olduğu gibi sigortalının içinde bulunduğu duruma göre farklılık arz etmektedir. Buna göre;

- a) İsteğe bağlı sigortalılığın sona ermesi için yazılı talebin Kurum kayıtlarına intikal ettiği tarihten (İBSİY.7/a),
- b) İsteğe bağlı sigortalının zorunlu sigortalı olarak Bağ-Kur'a veya diğer sosyal güvenlik kuruluşları kapsamına girdiği tarihten (İBSİY.7/b),
- c) Yaşlılık aylığı bağlanması veya toptan ödeme yapılması için talepte bulunulduğu tarihten (İBSİY.7/c),
- d) Sigortalının malül kalması ve malüllük aylığına hak kazanması halinde rapor tarihinden (İBSİY.7/d),
- e) İsteğe bağlı sigortalının ölümü halinde; bir süre prim ödemişse son prim ödenen ayın sonundan, son ayda prim ödemişse ölüm tarihinden (İBSİY.7/e),
- f) Ölen sigortalının ödenmeyen primlerinin ve her türlü borçlarının hak sahiplerince ödenmesi halinde ölüm tarihinden itibaren (İBSİY.7/f),
- g) Üç ay art arda prim ödenmemesi halinde, son prim ödeme tarihinden itibaren isteğe bağlı sigortalılık son bulur⁴⁸.

Prim ödememe durumunda sigortalılık ilişkisinin son bulacağı yönündeki düzenlemeyi getiren 619 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 28. maddesiyle değişik 1479 sayılı Kanunun ek 11. maddesinde sağlık sigortası yardımlarından zorunlu Bağ-Kur sigortalılarının yararlanacağı hükmü getirilmiş olup 4.10.2000 tarihinden itibaren isteğe bağlı sigortalı olanlar sağlık sigortası kapsamı dışında tutulmuştur. Bu hükümlere göre, 4.10.2000 tarihinden sonra üç ay art arda prim ödemediği için sigortalılığına son verilen isteğe bağlı sigortalıların yeniden isteğe

⁴⁷ AKIN, s.36; TUNCAY, Sosyal Güvenlik, s.439; GÜZEL/ OKUR, s.468.

⁴⁸ 619 sayılı KHK ile değişik Bağ-Kur K.79/ son.

bağlı sigortalı olmaları halinde de sağlık yardımlarından yararlandırılmaları ek 11. madde hükmüne göre mümkün bulunmamaktadır.

IV- TARIM KESİMİNDE KISA SÜRELİ ÇALIŞANLAR BAKIMINDAN İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILIK

2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununun kabulü⁴⁹ ile, tarım işlerinde hizmet sözleşmesiyle süreksiz olarak çalışanlar yazılı istekte⁵⁰ bulduklarında, başvuruyu izleyen yıl başından geçerli olmak üzere sigortalı sayılmıştır (TİSSK.1 ve 5). Söz konusu kanundan yararlanmak isteyen bireyin aşağıda belirtilen şartlara sahip olması gerekir:

- a) Diğer sosyal güvenlik kanunları kapsamı dışında kalmak ve bu kanunlara göre aylık ve gelir almamak⁵¹ (TİSSK.2),
- b) 18 yaşını doldurmuş olmak,
- c) 2022 sayılı Kanuna⁵² göre aylık bağlanmamış olmak gerekir (TİSSK.4).

Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununun uygulanması Sosyal Sigortalar Kurumuna bırakılmış olup (TİSSK.40), Kanunda aksine hüküm bulunmayan pek çok halde 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu hükümlerinin uygulanacağı öngörülmüştür (TİSSK.39).

2925 sayılı Kanuna tabi sigortalılar, tescil talebinin Kurumca alındığı istek tarihini izleyen ay başından itibaren her ay için, iş kazaları ve meslek hastalıkları, hastalık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primini ödemekle yükümlüdür.

2925 sayılı Kanun kapsamında, sigortalılara iş kazası ve meslek hastalığı hallerinde⁵³ sağlık yardımı yapılır ve sürekli iş göremezlik geliri bağlanır

⁴⁹ 2925 sayılı Kanun 17.10.1983 tarihinde kabul edilmiştir; RG., 20.10.1983, 18197; 2925 sayılı Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik de 18.5.1985 tarih ve 18405 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁵⁰ Süreksiz tarım işçilerinin tescil işlemleri 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa tabi sigortalıların tesciline ilişkin usul ve esaslara göre yapılır. Sigortalının tescili için iki nüsha "istek ve tescil belgesi" doldurması sağlanır ve bu belgedeki beyanın doğruluğuna itibar edilir. Daha önce 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa göre sigorta sicil numarası verilmiş olanların sigortalılığı aynı sicille sürdürülür. İlk defa tescil edilecekleri süreksiz tarım işçileri için ayrılmış seriden sigorta sicil numarası verilir. Ayrıca ilk defa sigorta sicil numarası verilenler için dosya ve fihris kartı açılır. Yeni açılan dosya fihris kartları ile önceden açılmış bulunan dosya ve fihris kartlarına "Tarım" kaşesi basılır, istek ve tescil belgelerinin ikinci nüshasının dosyalanması sağlanır. İstek ve tescil belgelerinin birinci nüshası da her ayın sonunda Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğüne gönderilir (Sosyal Sigortalar Kurumu, 12 sayılı Genelge).

⁵¹ 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamında sigortaya devamı engelleyen aylık alma sigortalının kendi çalışmalarından dolayı bağlanacak aylıktır. Bu bakımdan, kendisi yerine, yakınlarını çalışmalarından dolayı dul veya yetim aylığı bağlanmış olan ya da kendi çalışmasından dolayı Kurumdan geçici veya sürekli iş göremezlik geliri alanlar da, 2925 sayılı Kanundan yararlanma hakkına sahiptir.

⁵² 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun.

⁵³ 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununa tabi bir işte çalışan tarım işçisinin, iş kazası ve meslek hastalığı halinde sağlanan yardımlardan yararlanabilmesi için, iş kazasının olduğu

(TİSSK.7, 8). İş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölen sigortalının geride kalan eş ve çocuklarına dul ve yetim aylığı bağlanır. Sigortalıya ve aile fertlerine hastalık sigortası yardımları yapılır, maluliyetleri halinde sigortalının SSK.61'e göre bulunacak ortalama yıllık kazancının 1/12'si oranında maluliyet aylığı bağlanır (SSK.55)⁵⁴.

Sigortalı olmayı isteğe bağlamakla sigortalılığın zorunlu olması ilkesine önemli bir istisna getiren bu Kanun, sigortalı olanların, primlerini ait olduğu yılı izleyen Şubat ayı sonuna kadar ödemeyenler ile ödedikleri halde aynı süre içinde Kuruma tevsik etmeyenlerin o yılın 1 Ocak tarihinden itibaren sigortalılığı sona erer. Yine sigortalılığa devam etmek istemediklerini Kuruma yazılı olarak bildirenlerin bu bildirim Kurum kayıtlarına geçtiği tarihi izleyen yıl başından ve sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olarak çalışmaya başlamaları nedeniyle prim ve kesenek kesilmeye başladığı tarihten itibaren sigortalılık sona erer (TİSSK.34)⁵⁵.

V- TARIM KESİMİNDE BAĞIMSIZ ÇALIŞANLAR BAKIMINDAN İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILIK

2926 sayılı Kanununun 619 sayılı KHK ile değişik isteğe bağlı sigortalılığı düzenleyen 60. maddesi 2.8.2003 tarihine kadar uygulanmıştır. 4956 sayılı Kanunla birlikte 2926 sayılı Kanunun isteğe bağlı sigortalılık hükmü yürürlükten kaldırılmıştır⁵⁶. Bahsedilen tarihten sonra 2926 sayılı Kanuna göre isteğe bağlı sigortalı olunamamaktadır.

4956 sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önce 2926 sayılı Kanunun 60. maddesi kapsamında isteğe bağlı sigortalı olanların her türlü hak ve mükellefiyetleri 1.1.2005 tarihine kadar devam edecektir. Söz konusu tarihten sonra ise, herhangi bir sosyal güvenlik kurumu kapsamında bulunmayanlar, istedikleri takdirde 1479 sayılı Kanunun 79. maddesine göre belirlenen isteğe bağlı sigortalılık hükümlerinden yararlanabileceklerdir⁵⁷.

2926 sayılı Kanuna göre isteğe bağlı sigortadan yararlanmak imkanı kalkmış da olsa 1.1.2005'e kadar eski sigortalılar için uygulanacak olması ve önceki

tarihten itibaren en az üç ay önce sigortalı olarak tescil edilmiş olması ve sigortalılığının sona ermemiş olması gerekir (TİSSK.7).

⁵⁴ Hak kazanılan malullük aylığının hesaplanması, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 55. maddesine göre yapılmaktadır. Çünkü daha önce 2925 sayılı Kanunun 18. Maddesine göre yapılan malullük aylığının hesaplanması, 25.8.1999 tarihinde kabul edilen 4447 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır.

⁵⁵ 2925 sayılı Kanuna tabi olarak çalışan sigortalı, primlerini ait olduğu yılın Şubat ayı sonuna kadar ödemez veya ödediği halde kuruma tevsik etmezse o döneme ait sigortalılığın iptali doğrudur. Ancak o dönemden sonraki ve yükümlülüklerini ifa ettiği dönemi veya dönemleri de içine alacak şekilde tüm sigortalılığın iptali MK.2'deki dürüstlük kuralına aykırı düşer (Y10HD., 28.9.1983, 3079/10013, YKD, Mart 1994, s.401).

⁵⁶ DEMİR, s.255.

⁵⁷ DEMİR, s.256.

Sosyal Güvenlik Hukukunda İsteğe Bağlı Sigortalılık

durumun bilinmesi açısından hükmün uygulandığı dönemdeki durumunu açıklamakta fayda görüyoruz. Buna göre;

- a) Tarımsal faaliyette bulunmakla birlikte, 22 yaşını doldurmadıkları için zorunlu tarım sigortası kapsamına girmeyen aile reisi kadınlar,
- b) Sigortalının yanında aile mensubu⁵⁸ olarak ücretsiz çalışan eş ve çocukların Kanununun 4. maddesi⁵⁹ dışında kalanlar,
- c) Zorunlu tarım sigortalılığı sona erenler,
- d) Kanunun uygulama tarihinde 50 yaşını dolduran kadınlarla, 55 yaşını dolduran erkekler⁶⁰ ilgili il müdürlüklerine yazılı olarak başvurarak isteğe bağlı sigortalı olabilirler. Talep tarihinde 58 yaşını doldurmuş kadınlarla, 60 yaşını doldurmuş erkekler kapsama alınmazdı⁶¹. Şu andaki durumda ise kadınlar için 50, erkekler için 55 olan yaş sınırı, kadınlarda 58, erkeklerde 60 şeklindedir. Ayrıca kadınlarda 58 ve erkeklerde 60 yaşını dolduranların kapsama alınmaması durumu kaldırılmıştır.

Başvuru, “İsteğe Bağlı Sigortalılık Bağ-Kur Giriş Bildirgesi” ile yapılır. Bunu köy veya mahalle muhtarlarınca tasdik edilip, sigortalı tarafından imzalanması gerekir (Yön.4). Sigortalılık, başvuruyu izleyen ay başından itibaren başlar (Yön.5).

İsteğe bağlı sigortalılar, Kanundaki basamaklardan dilediklerini seçebilirler. Ancak, zorunlu sigortalılıkları sona erdikten sonra isteğe bağlı sigortaya girenler, en son prim ödedikleri basamak üzerinden devam ederler (Yön.8).

İsteğe bağlı sigortalılık Yönetmeliğin 7. Maddesine göre aşağıdaki hallerin gerçekleşmesiyle sona erer. Buna göre isteğe bağlı sigortalılık;

- a) Sona erdirme talebinde bulunulunca,
- b) T.C. Emekli Sandığına tabi işe başlayanlardan, emekli keseneği alınmaya başlayınca,

⁵⁸ Buradaki aile mensubu deyiminden, zorunlu sigortalı tarafından bakımları sağlanmış olan kan ve sıhrî hısımları anlamak doğru olacaktır. Zira ücret almadan çalışabilmek için ilk şart geçimin sağlanmış olmasıdır. Başka bir kaynaktan geçimini sağlamış olan aile mensubunun zorunlu sigortalı yanında ücretsiz çalışması mantıklı bir yorum olarak kabul edilemez (UL Necdet, Sosyal Sigortada İsteğe Bağlı Sigortalılık Hükümleri IV, İş ve Hukuk, S. 235, Haziran- Temmuz 1993, s.13).

⁵⁹ Söz konusu Kanununun 4. maddesinde sigortalı sayılmayanlar düzenlenmiştir. Buna göre, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına prim veya kesenek ödeyenler, bu kuruluşlardan malîlülük, yaşlılık aylığı veya sürekli tam iş göremezlik geliri almakta olanlar ve 65 yaşını doldurmuş olduğundan 2022 sayılı Kanun gereğince kendilerine aylık bağlananlar Kanunun kapsamı dışında bırakılmıştır.

⁶⁰ Bu hüküm maddeye 3350 sayılı Kanunla eklenmiştir (RG., 24.4.1987).

⁶¹ GÜZEL/ OKUR, s.539.

- c) Bağ-Kur, Sosyal Sigortalar Kurumu veya kanunla kurulu diğer sosyal güvenlik kurumlarının kapsamına girildiğinde⁶²,
- d) Yaşlılık aylığı veya toptan ödeme talebinde bulunulduğunda,
- e) Malüllük aylığına hak kazandıran rapor tarihinde,
- f) 22 yaşın doldurulduğu tarihi izleyen yıl başında,
- g) 22 yaşını dolduran kadın sigortalının aile reisi sıfatını kazandığı tarihi izleyen ay başında,
- h) Art arda iki dönem prim ödenmemiş olması halinde, son prim ödeme tarihi itibarıyla sona erer.

Zorunlu sigortalılıkları sona erenler, 4. madde kapsamı dışında kalmak şartıyla evvelce prim ödemiş oldukları basamak üzerinden sigortalılıklarını isteğe bağlı olarak devam ettirebilirler (2926 sK.60/III).

VI- ÖZEL SANDIKLARDA İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILIK

Sosyal Sigortalar Kanununun geçici 20. maddesi uyarınca banka, sigorta şirketleri, ticaret ve sanayi odaları, ve borsalarının kendi bünyelerinde kurdukları ve burada çalışan personelin sosyal güvenlik ihtiyaçlarını karşılayan sandıklar kanunla kurulu sandık niteliğinde kabul edilen kuruluşlardır⁶³.

Kural olarak söz konusu sandıklar bağlı buldukları kuruluşların personeli hakkında en az 506 sayılı Kanunda belirtilen yardımları sağlamakla yükümlü tutulmuşlardır. Bu kuraldan hareketle, anılan sandıkların üyelerine, SSK.85'te tanınan isteğe bağlı sigorta hakkını değişik isimler altında öngörmüş, üyelerinin belli koşullar altında sosyal güvenlik haklarını kazanmalarına imkan sağlamıştır⁶⁴. Aslında tüm bu sandıklar SSK.85 uyarınca, ücretliler rejiminde uygulanan isteğe bağlı sigortalılık kurallarını örnekseme yoluyla kendi yapılarına uygulamışlardır⁶⁵.

Sosyal Sigortalar Kanununun geçici 20. maddesinde belirtilen sandıklara bağlı çalışanlar kendi sandıklarından emekliye ayrılırlar. Bu çalıştıkları süre içerisinde isteğe bağlı sigortalı olamazlar. Ancak bunlar emekliye ayrıldıktan sonra isteğe bağlı sigortalı olabilirler⁶⁶.

VII- SENDİKA YÖNETİCİLERİNİN İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILIĞI

Sendikalar Kanununun 29. maddesine göre sendika ve konfederasyonların yönetim kurullarında veya başkanlığında görev almak suretiyle işyerinden ayrılan

⁶² 2926 sayılı Kanun kapsamına girmeden önce, Bağ-Kur'da isteğe bağlı sigortalı olanların, isteğe bağlı sigortalılıkları devam eder (Bağ-Kur K.79).

⁶³ TUNCAY, Sosyal Güvenlik, s.184.

⁶⁴ KOCABAŞ, s.86.

⁶⁵ EKDEMİR Şadi, Türkiye'de Sosyal Güvenlik Rejimleri ve Uygulamaları, Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü, Yayın No:375, Ankara 1982, s.259.

⁶⁶ KOCABAŞ, s.86-87.

işçiler, işverene düşen pay dahil olmak üzere sosyal güvenlik kurumlarına prim ve aidatlarını ödemeye devam ederlerse ayrıldıkları işyerlerindeki sigortalılık haklarını devam ettirebilirler. Bu haktan teşekküllerin şube yönetim kurulu üyeleri ile başkanları da yararlanırlar. Ancak denetçilerin bu haktan yararlanması söz konusu olamaz⁶⁷.

Söz konusu kimseler tarafından sigorta primlerinin ödenmesi, sigortalılık hakkının devamı için bir irade beyanı olarak kabul edilmekte ve bu kimselerin sigortalılıklarını devam ettireceklerine ilişkin yazılı başvurularının bulunup bulunmadığına bakılmamaktadır⁶⁸. Uygulamada, sendika yöneticisi ile sendika arasında sanki hizmet ilişkisi varmış gibi sigorta primleri, aldıkları ücretten kesilerek sendika tarafından ödenmektedir ki, bunun yasallığı tartışılır niteliktedir⁶⁹.

Sigorta haklarını devam ettirip ettirmeme tamamen ilgililerin iradesine bırakılmış olması nedeniyle, sigorta primlerini kanuni süresi içinde ödemedikleri aylar için ilgililerin bu haklardan feragat ettiklerinin kabul edilmesi gerekmektedir. Bu itibarla, söz konusu kimselerin geçmiş günlere ait primlerinin tahsiline imkan bulunmadığı gibi, bu kimselerin sonradan gecikme zammı ve faiz ile birlikte geçmiş günlere ait primlerin ödenmesi kaydıyla arada geçen süre için sigorta haklarından istifade ettirilmeleri mümkün görünmemektedir⁷⁰.

Sendika yöneticilerine sosyal sigorta ilişkilerini devam ettirme açısından tanınmış olan ikinci imkan T.C. Emekli Sandığı ile ilişkisini sürdürme hakkıdır. Ancak sendika yöneticilerinin bu haktan yararlanabilmeleri için “yöneticilerin yöneticilik görevlerini yerine getirmek üzere ve kendi istekleriyle işyerinden ayrılmış olmaları” ve işverene düşen sigorta primi (veya emekli

⁶⁷ **ŞAHLANAN** Fevzi, Sendikalar Hukuku, B.2, İstanbul 1995, s.127; **TUNCAY** Can, Toplu İş Hukuku, İstanbul 1999, s.51; **GÜZEL**, Değerlendirme 1999, s.309; Yargıtay kararına konu olan uyuşmazlıkta, davacı Ekim 1980 ile Haziran 1985 tarihleri arasında Bank İş Sendikasında “profesyonel yönetici” olarak çalıştığının tespitine karar verilmesini istemiştir. Yerel Mahkeme istem yönünde hüküm kurmuş, Yargıtay da kararında, herhangi bir gerekçe açıklamaksızın, bu kararı usul ve yasaya uygun bulmuştur. Maddi olayın özelliği ise karar ekli karşı oy yazısından anlaşılmaktadır. Davacı, 12 Eylül 1980 Harekatı ile sendikanın faaliyeti durdurulmuş, 1985 yılında yeniden faaliyete başlamıştır. Davacı, anılan tarihlerde isteğe bağlı sigortalılığın geçerli sayılmasını istemiştir. Yargıtayın da kararını isabetli bulduğu yerel mahkeme, SenK.29/III hükmünün belirtilen kişilere bu hakkı tanıdığını ve sigortalı sayılmanın bireyin vazgeçilmez bir hakkı olduğunu gerekçe göstererek istek yönünde hüküm kurmuştur. Yargıtay kararına muhalif üye, SenK.29/III hükmünün isteğe bağlı sigortalılık hakkını bilfiil sendikada görev yapanlara verdiğini, davacının ise bu görevi yasal bir zorunluluktan ötürü sona ermiştir. Bu durumda, davacının eski işyerinde çalışmaya devam etmesine ve bağımsız çalışmasına bir engel yoktur. Bu görüş isabetli değildir. Çünkü, davacının sendika yöneticiliği görevi, SenK.29/P’de belirtilen nedenlerle sona ermiş değildir. Sendikanın faaliyetinin geçici bir süre durdurulması, bu anlamda görevin sona ermesi biçiminde algılanamaz. Bu nedenle onama kararı isabetlidir (**GÜZEL**, Değerlendirme 1999, s.309-310).

⁶⁸ **ERNAM**, s.44.

⁶⁹ **ŞAHLANAN**, s.127; **TUNCAY**, Toplu, s.51.

⁷⁰ **ERNAM**, s.44.

keseneği) de dahil olmak üzere, sigorta primlerini (veya emekli keseneklerini) ödemeye devam etmiş bulunmaları” gerekmektedir⁷¹.

VIII- BELEDİYE BAŞKANI SEÇİLENLERİN İSTEĞE BAĞLI SİGORTAYA DEVAM ETMELERİ

1580 sayılı Belediyeler Kanununa 19.7.1963 tarih ve 307 sayılı Kanunla eklenen ek 16. maddede, sigortalı işçi iken belediye başkanlığına seçilenlerin sigorta prim ve aidatlarını ödediklerinde sigortalı olmaktan doğan tüm haklarının devam edeceği hükme bağlanmıştır. Bunun için yazılı talep şartı ve herhangi bir hak düşürücü süre öngörülmemiştir. Belediye başkanı seçildiği tarihte sigortalı hizmeti bulunmayan kişinin Sosyal Sigortalar Kanunu hükümlerinden yararlanmasına olanak yoktur⁷².

Buna göre sendika yöneticiliğinde olduğu gibi, belediye başkanlığına seçilen kimseler işyerlerinden ayrılmadan önce almakta oldukları son ücret üzerinden hesap edilecek sigorta primini işveren hissesiyle beraber Kuruma ödemeye devam ettikleri takdirde yazılı başvuru şartı aranmaksızın sigortalılık haklarını devam ettirebilirler. Bu durum tamamen ilgilinin isteğine bağlı olduğundan sigorta primlerinin ödenmediği aylar için bu haktan feragat ettikleri kabul edilmekte ve ilgili bunları sonradan gecikme zammı ve kanuni faiziyle birlikte ödemek istese dahi aradan geçen sürede sigortalılık haklarından yararlanamamaktadır. Bununla birlikte prim ödememeleri sonucu sigorta hakları düşen bu gibi kimseler prim ödemeye başlarsa sigorta haklarından primlerin yatırıldığı tarihten başlayarak yararlanabileceklerdir⁷³.

SONUÇ

Türk sosyal güvenlik sisteminde sosyal sigorta uygulaması başlıca üç kuruluş tarafından yürütülmektedir. Bunlar, Sosyal Sigortalar Kurumu, T.C. Emekli Sandığı ve Bağ-Kur'dur. Söz konusu kurumlar kural olarak zorunluluk ilkesi çerçevesinde kapsamında bulunan bireylerin sosyal güvenliklerini sağlamaktadır. Kanun koyucu çalışanların sosyal sigortalardan azami ölçüde yararlanmalarını sağlayacak bir düzenlemeyi hedeflese de, zorunlu olarak sosyal sigortalıların kapsamına girecek kimseler belirlenirken ilgili kanunlarda birtakım sınırlamalar getirilmiştir. Ancak sözü edilen amacın gerçekleştirilebilmesi için bazı sigorta kollarına ilişkin olmak üzere isteğe bağlı sigortalılık uygulaması sayesinde sigortalılık ilişkisinin devamı sağlanmıştır. İsteğe bağlı sigortalılık imkanı, sadece

⁷¹ TUNÇOMAĞ, s.197.

⁷² TUNCAY, Sosyal Güvenlik, s.139; Y10HD., 28.4.1988, 2128/2863, YKD, Ekim 1988, s.1388; Yargıtay başka bir kararında ise, sigortalı işçi iken belediye başkanı seçilenler anlatımının mutlaka aktif sigortalıların değil, daha önceki dönemlerde sigortalı işçi niteliğini kazanmış tüm sigortalıların kapsadığına hükmetmiştir (Y10HD., 18.12.1990, 8410/10928, İş ve Hukuk, C.II, S.3, Temmuz 1991, s.35-36).

⁷³ Sosyal Sigortalar Kurumu İşveren Muameleleri El Kitabı, Yayın No:252, Ankara 1980, s.57-58.

Sosyal Sigortalar Kanunu ve Bağ-Kur Kanunu tarafından değil çeşitli özel kanunlarla da önemli sayılabilecek bir kitleye tanınmıştır.

İsteğe bağlı sigortalılık, zorunlu sigortalılık niteliğini kaybetmiş, daha sonra da herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna tabi olarak çalışmayan veya buralardan kendi çalışmalarından dolayı aylık bağlanmamış kimselere, belli koşullarla sosyal sigorta ilişkisini devam ettirme imkanı veren bir yoldur. Bu tür sigortalılık uzun dönemli sigorta kolları (malüllük, yaşlılık ve ölüm) için kabul edilmiştir. Dolayısıyla anılan kimseler, ölümleri halinde hak sahipleri zorunlu sosyal sigortanın uzun dönemli sigorta kollarının sağladığı tüm sigorta yardımlarından yararlanma hakkına sahiptirler. İsteğe bağlı sigortalıların kısa vadeli sigorta kapsamına dahil edilmemesi bir eksikliklerdir. Zaten bu durum iki yönlü olarak eleştirilmektedir. Öncelikle isteğe bağlı sigortalılardan hastalık sigortası primi kesilmediği halde emeklilik hakkı kazandıktan sonra zorunlu sigortalılar gibi hastalık sigortası yardımlarından yararlanmaları zorunlu sigortalılar aleyhine bir eşitsizlik meydana getirmektedir. İkinci olarak sosyal güvencenin en önemli yönü olarak kabul edilebilecek hastalık yardımlarından prim ödeme aşamasında isteğe bağlı sigortalıların yararlanamaması söz konusu kişiler için büyük bir olumsuzluktur. Bu eksiklik hastalık sigortası priminin de tahsili yoluyla Kurumun aktüer dengesini bozmadan giderilmelidir.

BİBLİYOGRAFYA

- AKIN** Levent, Bağ-Kur Sigorta Yardımları, İstanbul 1996.
- ALDEMİR** Ahmet, Sosyal Sigorta Mevzuatında İsteğe Bağlı Sigortalılık, Yerel Yönetim ve Denetim, C.5, S.10, Ekim 2000.
- ALPER** Yusuf, Sosyal Sigortalar, İstanbul 2003.
- AYHAN** Abdurrahman, Sosyal Sigorta ve Özel Sigorta Arasındaki İlişki ve Farklara Genel Bir Bakış, Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F.D., C.V, S.1, Haziran 1987.
- CENTEL** Tankut, Bağımlı Çalışanları İsteğe Bağlı Sigortaya Devam Etmeleri, İş Hukuku Dergisi, C.III, S.1, Ocak-Mart 1993.
- ÇAKMAK** İhsan, Şerhli Sosyal Sigortalar Kanunu, Ankara 2001.
- ÇENBERCİ** Mustafa, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara 1985.
- ÇENBERCİ** Mustafa/ **UYGUR** Turgut, Bağ-Kur Kanunu Şerhi, Ankara 1979.
- DEMİR** Vakkas, 4956 Sayılı Kanun'un Getirdiği Değişikliklerle Bağ-Kur'da İsteğe Bağlı Sigortalılık, Yaklaşım, Y.12, S.137, Mayıs 2004
- DOĞAN** Kübra, Sosyal Sigorta İlişkisinin Hukuki Niteliği Üzerine Bir Deneme, İş Hukuku Dergisi, C.III, S.III, 1993.
- DUYGULU** Ercan, Sosyal Sigortalarda İsteğe Bağlı Sigorta, İzmir 1992.
- EKDEMİR** Şadi, Türkiye'de Sosyal Güvenlik Rejimleri ve Uygulamaları, Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü, Yayın No:375, Ankara 1982.
- ERNAM** A. Nuri, Açıklamalı ve Uygulamalı Sosyal Sigortalar Mevzuatı, Kamu-İş, Ankara 1990.
- GÜVEN** Ercan, Sosyal Sigortalıların Zorunluluk Prensibi İçinde Sigortalılık Niteliği Sorunu, E.İ.T.İ.A.D., C.IX, S.1, Ocak 1973.

- GÜZEL Ali/ OKUR** Ali Rıza, Sosyal Güvenlik Hukuku, 8. B., İstanbul 2002.
- KOCABAŞ** Fatma, Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda İsteğe Bağlı Sigorta, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 1996.
- OZANOĞLU** Teoman, 9 Temmuz 1987 tarih 19512 sayılı Resmi Gazetede Yayınlanan 20.6.1987 tarih ve 3395 sayılı Kanunla 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununda Yapılan Değişiklikler ve Eklentileri ve Türk Sosyal Sigorta Sistemine Getirilen Yenilikler, Çimento İşveren Dergisi, C.I, S.5, Eylül 1987.
- ÖZTEKİN** Mehmet, Sosyal Sigortalar Kurumunda İsteğe Bağlı Sigortalılık, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001.
- SAVAŞIR** Rebi, Bağ-Kur'da Sigortalılık, İzmir 1991.
- SÖZER** Ali Nazım, Sosyal Sigorta İlişkisi, İzmir 1991.
- ŞAHLANAN** Fevzi, Sendikalar Hukuku, B.2, İstanbul 1995.
- ŞAKAR** Müjdat, Sosyal Sigortalar Uygulaması, İstanbul 2002.
- ŞAKAR** Müjdat, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 1989, İstanbul 1991.
- TUNCAY** A. Can, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 10. B., İstanbul 2002.
- TUNCAY** Can, Toplu İş Hukuku, İstanbul 1999.
- TUNÇOMAĞ** Kenan, Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, 4. B., İstanbul 1988.
- UL** Necdet, Sosyal Sigortada İsteğe Bağlı Sigortalılık Hükümleri IV, İş ve Hukuk, S. 235, Haziran- Temmuz 1993.
- UL** Necdet, Sosyal Sigortada İsteğe Bağlı Sigortalılık Hükümleri, İş ve Hukuk, S.228, Temmuz 1992.
- YELEKÇİ** Memduh, Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi, Ankara 2001.
- Sosyal Sigortalar Kurumu, 10.09.1999 tarihli 12-99 Ek Genelge.
- Sosyal Sigortalar Kurumu, 4.3.1988 tarihli 12-24 Ek Genelge.
- Sosyal Sigortalar Kurumu, 24.05.1995 tarihli 12-63 Ek Genelge.